

RMDS/G 06.20

1. izdanje
01.02.2007.

Deca i malokalibarsko oružje

Šef kancelarije,
SEESAC,
UNDP Belgrade,
Internacionalnih Brigada 56,
11000 Beograd,
Srbija

E-mail: rmds@undp.org.yu
Telefon: (+381) (11) 344 63 53
Fax: (+381) (11) 344 63 56

Informacija o prevodu prema ISO Vodiču 47

Tip dokumenta: Regionalni standardi razoružanja na mikro nivou	Originalna referenca: RMDS/G 06.20	Jezik prevoda: Bosanski, srpski i hrvatski (BSH)
Originalni broj i datum izdaha RMDS/G 06.20 (2007)		

Naslov prevoda:

Deca i malokalibarsko oružje

Naslov originala:

SALW and children

Izjava o izvoru i potvrda autentičnosti:

Ovaj dokument je prevod originalnog engleskog (britanskog) teksta, kojeg je objavio SEESAC Beograd, Srbija. Njegovu tačnost SEESAC je potvrdio na osnovu raspoloživih tehničkih informacija, te ga tako priznao kao zvaničan prevod

Datum objavljuvanja prevoda:

2007.

Upozorenje

Ovaj dokument važi od datuma navedenog na naslovnoj stranici. Pošto su Standradi za regionalno razoružanje na mikro nivou (Regional Micro-Disarmament Standards, RMDS) podložni redovnom pregledanju i revidiranju, korisnici bi trebalo da redovno posećuju Web lokaciju RMDS projekta kako bi proverili trenutno stanje: www.seesac.org

Obaveštenje o autorskim pravima

Ovaj document predstavlja Standard za regionalno razoružanje na mikro nivou u jugoistočnoj i istočnoj Evropi (RMDS) i zaštićeno je vlasništvo UNDP. Ovaj dokument u celini, kao ni jedan njegov deo, ne smeju biti reproducovani, čuvani ili prenošeni ni u kakvom obliku, niti bilo kojim sredstvima, za bilo koju drugu svrhu bez prethodnog pisanog dopuštenja dobijenog od SEESAC-a, koji zastupa UNDP.

Ovaj dokument se ne sme prodavati.

Šef kancelarije,
SEESAC,
UNDP Beograd,
Internacionalnih Brigada 56
11000 Beograd,
Srbija

E-mail: rmds@undp.org.yu
Telefon: (+381) (11) 344 6353
Fax: (+381) (11) 344 6356

Sadržaj

Sadržaj	iii
Predgovor.....	iv
Uvod	v
SALW i deca	1
1 Cilj.....	1
2 Reference	1
3 Termini i definicije	1
4 Opšte informacije	1
5 Smernice za rad sa decom po pitanju malokalibarskog oružja	2
6 Obrazovanje o rizicima za decu – da ili ne?	3
7 Preporučeni pristup problemu malokalibarskog oružja i dece.....	4
Aneks A (Normativni) Reference	5
Aneks B (Informativni) Reference	6
Aneks C (Informativni) Termini i definicije	7
Aneks D (Informativni) Primeri relevantnih obrazovnih programa u regionu jugoistočne Evrope	12
Aneks E (Informativni) Iskustva na polju uvođenja obrazovanja o miru u post-konfliktna društva.....	15

Predgovor

Na dan 8. maja 2003. godine raspravljalo se o razvijanju standarda i smernica za regionalno razoružanje na mikro nivou¹ tokom seminara o „lakom i malokalibarskom naoružanju **SALW – Godinu dana posle primene Plana Pakta za stabilnost**“ čiji je sponzor bio Regionalni centar za pomoć pri verifikaciji i implementaciji kontrole naoružanja (RACVIAC). Postignuta je opšta saglasnost o tome da su takvi standardi i smernice poželjni, i SEESAC se složio da razradi okvire, a zatim i da preuzme odgovornost za budući razvoj regionalnih standarda. Dogovoren je da će Regionalni standard razoružanja na mikro nivou (RMDS) biti organizovan tako da pruža podršku radu na operacionalm nivou, i da će ići dalje od veoma uopštenih dokumenata o „najboljoj praksi“ kakvi su trenutno dostupni. Posle široke rasprave između zainteresovanih strana u vezi sa statusom RMDS, dogovoren je da će se termin „standardi“ koristiti da se naznače tehnička pitanja, dok će se „smernice“ odnositi na „programska“ pitanja.

Ovaj RMDS² odražava razvoj operativnih procedura, prakse i normi koje su se pojavile tokom prethodne četiri godine u oblasti kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja (Small Arms and Light Weapons, SALW)³. U oblasti regionala i van njega utvrđeni su primeri najbolje i najnovije prakse, i prikazani prema potrebi u okviru ovih RMDS/G.

SEESAC ima mandat po Planu za regionalnu implementaciju Pakta za stabilnost (Stability Pact Regional Implementation Plan) da, između ostalog, ispunjava sledeće operativne ciljeve: 1) da razmenjuje informacije i unapređuje saradnju u uspostavljanju i primeni SALW programa i pristupa u nadzoru i smanjenju naoružanja među akterima u regionu; i da 2) uspostavlja veze i koordinira ovaj program sa drugim relevantnim regionalnim inicijativama. Razvoj RMDS je jedno od sredstava da se taj mandat isplini.

Rad na pripremi, proveri i revidiranju tih standarda vodi SEESAC, uz podršku međunarodnih, vladinih i nevladinih organizacija i konsultanata. Najnovija verzija svakog standarda, zajedno s informacijama o radu na razvoju, može se naći na Web lokaciji www.seesac.org. RMDS će biti revidiran barem svake treće godine, kako bi odražavao razvoj SALW normi i praksi nadzora, i kako bi izmene bile uvedene u međunarodnu regulativu i zahteve. Poslednja revizija urađena je 1. marta 2006, i rezultat toga je razvoj Standarda UN integriranog razoružanja, demobilizacije i reintegracije (IDDRS) www.unddr.org, koji sadrže i RMDS/G kao normativnu odrednicu po pitanjima razoružanja i kontrole SALW.

¹ Definiše se kao: "Nadziranje, prikupljanje, kontrolisanje i konačno uništavanje malokalibarskog naoružanja, odgovarajuće municije i eksploziva i lakog naoružanja kod boraca, a često i kod civilnog stanovništva. Ono podrazumeva razvoj odgovornih programa upravljanja oružjem i municijom". Nekada se koristio kao sinonim za kontrolu SALW, ali je danas kontrola SALW opšte prihvaćeni termin. Termin razoružanje na mikro-nivou se u ovom dokumentu koristi samo radi doslednosti u nazivu RMDS/G, kako se ne bi menjao naslov standarda.

² Plan i format RMDS zasnovani su na izuzetno uspešnim Međunarodnim standardima protivminskih akcija (International Mine Action Standards, IMAS). SEESAC se zahvaljuje Službi UN za protivminsko delovanje (UNMAS) na saradnji tokom razvoja RMDS.

³ Ne postoji dogovorena međunarodna definicija za SALW. Za svrhe RMDS može se primeniti sledeća definicija: "Sva smrtonosna konvencionalna borbena tehnika koju mogu nositi pojedinačni borci ili lako vozilo, i koja ne zahteva značajne mogućnosti logističke podrške i održavanja."

Uvod

'Našoj deci – najosetljivijem delu društva – dugujemo život slobodan od nasilja i straha. Da bismo to ostvarili, moramo biti neumorni u pokušajima da ostvarimo mir, pravdu i napredak u zemlji, ali i u zajednicama i među članovima jedne porodice. Moramo se pozabaviti korenima nasilja.'

Nelson Mandela

Lako i malokalibarsko naoružanje i municija (SALW) su sami po sebi opasni. U pogrešnim rukama, i u dovoljnim količinama, mogu uticati na političku destabilizaciju i dovesti do razbuktavanja konflikta. Kao takvi mogu prouzrokovati veliku opasnost kako za nacionalnu vladu tako i za međunarodne i regionalne mirnodopske napore. Jedan od najefikasnijih načina da se drže pod kontrolom je putem intervencija i programa kontrole SALW.

Uticaj malokalibarskog oružja na decu ima dalekosežne posledice, jer ona mogu biti i počinioци i žrtve nasilja praćenog oružjem. Posledice su smrt i povrede, povreda ljudskih prava, raseljenost, psihološke traume, nesigurnost, kult nasilja i gubitak povoljnih prilika.

U novije vreme programi edukacije o SALW su bili namenjeni deci u školama, i to u formi obrazovanja o riziku, čak je bilo pokušaja da se uradi nacionalni nastavni program na tu temu⁴. Nedavno angažovanje SEESAC-a na ovom polju, međutim, dovelo je u pitanje vrednost ovog pristupa, jer je on nastao više iz perspektive aktivnosti jačanja svesti o SALW nego sa stanovišta obrazovanja. Rezultati tog angažovanja pokazali su da 'obrazovanje o rizicima od malokalibarskog oružja' nije adekvatno niti efikasno, i umesto toga preporučuje se pristup koji se zasniva na dečjoj psihologiji i zdravstvu. Ovaj RMDS/G nastao je na osnovu konsultantskog izveštaja pod nazivom: Malokalibarsko oružje, deca i obrazovanje.⁵ On ima za cilj da da smernice o tome kako pristupiti pitanju malokalibarskog oružja, obrazovanja i dece, mada ujedno ukazuje na to da je potrebno više istraživanja na ovu složenu temu.

⁴ 'Edukacija o SALW u školama – na putu ka nacionalnom nastavnom programu' ISBN 86-7728-004-9

⁵ Može se videti na <http://www.seesac.org>, u delu pod nazivom Malokalibarsko oružje i obrazovanje.

SALW i deca

1 Cilj

U ovom RMDS/G dati su vodeći principi za kreiranje programa o malokalibarskom oružju i deci. On prikazuje nedavna istraživanja na temu malokalibarskog oružje i dece, uključujući i 'obrazovanje o rizicima od malokalibarskog oružja'. U njemu su date smernice o tome kako da se ovi programi učine efikasnim i adekvatnim u odnosu na dečiju psihologiju i javno zdravlje.

2 Reference

Lista normativnih referenci data je u Aneksu A. Normativne reference su važni dokumenti na koje se poziva u ovom standardu, i koje čine sastavni deo odredbi istog. Informativne reference nalaze se u Aneksu B.

3 Termini i definicije

Lista termina i definicija iz ovog Vodiča navedena je u Aneksu A. Kompletan glosar svih termina i definicija iz serije RMDS dat je u RMDS 02.10.

U RMDS seriji standarda, reči 'mora', 'treba' i 'može' se koriste radi izražavanja određene mere pridržavanja. Upotreba ovih reči je u skladu sa jezikom koji se koristi u svim ISO standardima i smernicama.

- a) 'mora' se koristi za iznošenje zahteva, metoda ili specifikacija koji se primenjuju u cilju saobražavanja standardu;
- b) 'treba' se koristi za ukazivanje na preporučene zahteve, metode ili specifikacije; i
- c) 'može' se koristi za ukazivanje na mogući metod ili pravac delovanja.

Termin '**malokalibarsko oružje**' u kontekstu obrazovanja odnosi se na oružje, pištolje i puške i eventualno bombe. Ne podrazumeva sve što je obuhvaćeno opštim terminom SALW⁶ koji se koristi u ostalim RMDS/G i drugoj literaturi, jer bi to bilo nepotrebno unošenje stručnog znanja, što bi stvaralo utisak da je ono neophodno za razmatranje ovog pitanja, dok je pak suština u nasilju i povredama koje oružje nanosi deci i mladima.

Termin '**deca**' se u ovom RMDS/G koristi u smislu 'Konvencije o pravima deteta',⁷ odnosno da se pod detetom podrazumeva mlado biće od rođenja do 18 godine. Međutim, kada su u pitanju malokalibarsko oružje, deca i mladi, treba imati na umu da UN koristi reč 'mladi' za osobe od 15 do 24 godina starosti.

4 Opšte informacije

Pitanje malokalibarskog oružja i dece je dosta složeno. Danas se mnogo važnosti pridaje tzv. 'obrazovanju o rizicima od malokalibarskog oružja', ali takvi kratkoročni, individualni programi u školama nisu se pokazali efikasnim. Rezultati nedavnog istraživanja pokazuju da se obrazovanje o rizicima od malokalibarskog oružja tradicionalno zasniva na tri pogrešne pretpostavke:

- a) pošto su zemlje jugoistočne Evrope u obavezi prema Paktu za stabilnost da 'neprestano sprovode konkretnu edukaciju o SALW' – uključivanje 'obrazovanja o rizicima' u školsku nastavu predstavlja podršku ovakvom zahtevu;

⁶ Vidi fuznotu 3, u gornjem tekstu.

⁷ 'Konvencija o pravima deteta', <http://www.ohchr.org/english/law/pdf/crc.pdf>, 31. januar 2007.

- b) obrazovanje o rizicima bi moglo sprečiti tragične događaje u kojima deca stradaju od malokalibarskog oružja; i
- c) obrazovanje o negativnim posledicama oružja moglo bi smanjiti razvoj nasilnog i kriminalnog ponašanja kod mladih.

Nedavno istraživanje utvrdilo je da se obrazovanje o rizicima tradicionalno zasniva više na perspektivi jačanja svesti o SALW nego na obrazovnim principima, i dovelo je u pitanje obrazovnu vrednost pojma koju obrazovanje o rizicima ima za decu i mlade uopšte. Zbog toga su razmotreni drugačiji pristupi pitanju malokalibarskog oružja i dece, urađeno je napr. istraživanje o bezbednosti i obrazovanju o rizicima, razvoju deteta, zatim pristup malokalibarskom oružju i nasilju i uloga medijskog nasilja u formiranju dečijih stavova prema oružju.

U globalu, ne postoji dovoljno podataka u regionu jugoistočne Evrope po pitanju uticaja malokalibarskog oružja na decu, i ne postoje dokazi da su u procesu kreiranja politike korišteni neki konkretni podaci. Tokom prikupljanja podataka o nasilju prećenom oružjem posebnu pažnju treba обратити на decu i mlade kako bi se razvili relevantni programi i podržala odgovarajuća politika na tom planu.

5 Smernice za rad sa decom po pitanju malokalibarskog oružja

Prilikom izrade bilo kojeg programa vezanog za malokalibarsko oružje i decu, potrebno je razmotriti sledeće konvencije, okvire i smernice.

- a) 'Konvencija o pravima deteta' (CRC). Svaka diskusija po pitanju dece i malokalibarskog oružja mora se zasnovati na ovoj konvenciji. Značajni principi su sledeći:
 - Član 3: sve aktivnosti u kojima dete učestvuje treba da budu u njegovom najboljem interesu; zaštita i briga o detetu neophodni su za njegovu ili njenu dobrobit;
 - Član 6: dete ima prirodno pravo na život, opstanak i razvoj;
 - Član 19: potrebno je preduzeti sve odgovarajuće zakonske, administrativne, socijalne i obrazovne mere kako bi se dete zaštitilo od svih oblika fizičkog i mentalnog nasilja i povrede; i
 - Prava na učešće i konsultovanje.⁸
- b) U okviru sistema UN, UNICEF je vodeća agencija za zaštitu deteta, što podrazumeva zaštitu od svih vidova nasilja nad decom. UNICEF je predložio pojam 'zaštitnog okruženja', kako bi naveo vlade da se pozabave sistemima koji ne uspevaju da zaštite decu. Ovaj pojam daje osam elemenata koji su odlučujući u zaštiti dece od nasilja, iskorisćavanja i zloupotrebe. Ovakav pristup zaštiti deteta je značajniji od programa 'brzog rešenja' i edukacije o malokalibarskom oružju.⁹
- c) Izveštaj Generalnog sekretara UN o nasilju nad decom.¹⁰ Ova studija naglašava status deteta koje ima određena prava i njegovo pravo da izrazi svoje mišljenje po svim pitanjima koja ga se tiču, kao i da se njegovom mišljenju da težina koju zaslužuje.
- d) Ženevska deklaracija.¹¹ Stavke od značaja za decu i malokalibarsko oružje:

⁸ Konvencija o pravima deteta, <http://www.ohchr.org/english/law/pdf/crc.pdf>, od 31. januara 2007.

⁹ Za više informacija o 'zaštitnom okruženju' vidi Lindgren, Karen, 'Zaštitno okruženje: podrška razvoju zaštite deteta', časopis *Human Rights Quarterly* 27 (2005) 214-248

¹⁰ 'Izveštaj Generalnog sekretara UN o nasilju nad decom', <http://www.violencestudy.org/r25>, od 31. januara 2007.

¹¹ 'Ženevska deklaracija', <http://www.iansa.org/issues/documents/armed-violence-and-development-geneva-declaration.pdf>, 31. januar 2007.

- Zauzeti sveobuhvatni stav po pitanju smanjenja nasilja prečenog oružjem, prihvatajući različite situacije, potrebe i mogućnosti muškaraca i žena, dečaka i devojčica, u skladu sa odredbama Rezolucija Saveta bezbednosti UN 1325¹² i 1612¹³ i
 - Obezbediti da inicijative sprečavanja i smanjenja nasilja budu usmerene na određene faktore rizika i grupe, te da budu povezane sa programima koji nude mogućnosti nenasilnih načina izdržavanja kako za pojedince tako i za zajednice.
- e) Ljudi koji razvijaju programe o malokalibarskom oružju i deci treba da imaju solidno znanje o razvoju deteta i dečijim pravima.
 - f) Mnogi programi bave se decom i mladima isključivo kao 'žrtvama' nasilja praćenog malokalibarskim oružjem. U nekim slučajevima potrebno je oduzeti odružje od mlađih. Tamo gde je to tako programi treba da to prihvate i reše tu situaciju.
 - g) Treba uzeti u obzir prioritete koje imaju mlađi. Istraživanje sprovedeno u jugoistočnoj Evropi pokazalo je da malokalibarsko oružje nije najvažnija briga mlađih u regionu. Tamo gde je to slučaj resurse treba preusmeriti prema pitanjima koja imaju veći prioritet za mlade, umesto da se automatski finansiraju projekti koji se bave kontrolom malokalibarskog oružja i bezbednim oblicima ponašanja.
 - h) Postoje dokazi da po pitanju malokalibarskog oružja postoji razlika među polovima; to znači da se stavovi dečaka i devojčica razlikuju po tom pitanju. Zato će možda biti potrebno zauzeti drugačiji stav kada se obraćamo devojčicama odnosno dečacima. Ovu ideju 'selektivnih', ili usmerenih, intervencija podržava i zdravstvo.

6 Obrazovanje o rizicima za decu – da ili ne?

Iako 'obrazovanje o rizicima od malokalibarskog oružja' može biti korisno za odrasle vlasnike oružja, ne postoje dokazi da je takav jedan pristup adekvatan za decu i mlađe. U zemljama jugoistočne Evrope, međutim, većina obrazovnih programa se obraća više deci nego vlasnicima oružja. Ako pogledamo literaturu iz ove oblasti, videćemo da je vrlo malo istraživanja urađeno na temu dece, mlađih i rizičnih situacija.¹⁴ Pojmovi 'bezbednost od oružja' i 'obrazovanje o rizicima od oružja' ne zasnivaju se na znanju o dečijem razvoju i zapravo imaju male šanse da uspeju, jer deca nemaju još dovoljno zrelu svest za donošenje takvih odluka. Adolescenti često misle da ih ništa ne može ugroziti ili im našteti, a naročito mlađi, koji su glavna rizična grupa kada je u pitanju igra sa oružjem i njegova neadekvatna upotreba. Stoga, iako obrazovanje o rizicima može preneti deci poruke vezane za bezbednost, malo je verovatno da će ono imati za rezultat promene ponašanja u realnim situacijama.

Postoji još jedan problem vezan za obrazovanje o rizicima, a to je da ono može dati roditeljima lažan osećaj samouverenosti (oni poveruju da je dete dobilo neophodne informacije i da je u stanju da se zaštiti), dok istovremeno dete nije promenilo ponašanje. U tom smislu, ovakvi programi mogu imati neželjene negativne posledice.

Koncepcija obrazovanja o rizicima u školama zasniva se na pretpostavci da škole predstavljaju pozitivno, ili bar neutralno okruženje za učenje. U stvarnosti, međutim, škole su složeni i haotični sistemi koji često nemaju dovoljno kapaciteta za ostvarivanje željenih rezultata. Osim toga, nastavnici u zemljama jugoistočne Evrope su nedovoljno plaćeni i često nemaju ni vremena, ni sklonosti, niti su u stanju da preuzmu dodatne kratkoročne nastavne programe, uz svoje postojeće aktivnosti.

¹² Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija br. 1325 o ženama, miru i sigurnosti, <http://www.peacewomen.org/un/sc/1325.html>, 31. januar 2007.

¹³ Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija br. 1612 (2005), <http://www.un.org/special-rep/children-armed-conflict/Download/S-RES-1612e.pdf>, 31. januar 2007.

¹⁴ Pregled literature o deci i rizičnim situacijama: implikacije za edukaciju o malokalibarskom oružju. Može se videti na <http://www.seesac.org/education>

7 Preporučeni pristup problemu malokalibarskog oružja i dece

Na osnovu šireg uvida u psihološku, zdravstvenu i prosvetnu literaturu iz oblasti dečijeg razvoja, u kontekstu rizičnog ponašanja dece i mladih, sprečavanja povreda, obrazovanja o 'bezbednosti' od oružja i uloge medijskog nasilja, te nakon iscrpnih konsultacija sa relevantnim organizacijama i profesionalcima, možemo preporučiti sledeće pristupe u rešavanju problema malokalibarskog oružja i dece:

- a) **Pristup sa stanovišta zdravstva.** Ovaj pristup se zasniva na prevenciji povreda i predstavlja jedan koherentan i utvrđen stav koji se sve više primenjuje u kontekstu nasilja i malokalibarskog oružja.¹⁵ Ovaj pristup se još uvek nije ustalio u regionu jugoistočne Evrope.
- b) **Integrисани obrazovni programi** Postoji niz aktuelnih obrazovnih programa koji se odnose na pitanje malokalibarskog oružja i dece, tako da nije neophodno kreirati poseban program na temu malokalibarskog oružja. Neki od tih programa obuhvataju 'škole kao zone mira', ICRC - 'Istraživanje humanitarnog prava', građansko vaspitanje, obrazovanje o miru i razoružanju te životne veštine. Ključni faktor svakog od ovih programa je to što su dugoročni. Promena ponašanja ne može se postići putem kratkoročnih, individualnih programa.¹⁶
- c) Dalje istraživanje na tu temu u regionu trebalo bi da se odvija u pravcu uticaja medijskog nasilja na decu i mlađe, i uloge koju mediji imaju u glamurizaciji oružja i nasilja.
- d) Mladima treba olakšati i ohrabriti ih da učestvuju u planiranju bezbednije zajednice. Treba ih konsultovati, zajedno sa ostalim članovima civilnog društva i posebnim interesnim grupama, na temu malokalibarskog oružja i sigurnosti kako bi se zajednički izgradila bezbednija zajednica.
- e) Iako postoje odgovarajuće intervencije u oblasti malokalibarskog oružja i dece, u središtu programa kontrole malokalibarskog oružja treba da budu odrasli muškarci, koji su glavni počinjenici nasilja praćenog malokalibarskim oružjem.

¹⁵ Za više informacija o pristupu sa stanovišta zdravstva vidi *Konsultantski izveštaj: malokalibarsko oružje, deca i obrazovanje*, <http://www.seesac.org>

¹⁶ V. Aneks D – primeri relevantnih obrazovnih programa u regionu jugoistočne Evrope. V. Aneks E – savladane lekcije iz programa obrazovanja o miru.

Aneks A

(Normativni) **Reference**

Normativni dokumenti koji slede sadrže odredbe koje, kroz reference u ovom tekstu, predstavljaju odredbe ovog dela standarda. Nijedna od ovih publikacija se ne odnosi na zastarele reference i njihove kasnije amandmane ili revizije. Bez obzira na to, strane u ugovoru zasnovanom na ovom delu standarda svakako bi trebalo da istraže mogućnost da primene najskorije izdanje normativnih dokumenata koji su naznačeni dalje u tekstu. Za važeće reference, važi najnovije izdanje normativnog dokumenta na koji se one oslanjaju. Članovi ISO i IEC redovno prave registre trenutno važećih ISO ili EN:

- a) RMDS/G 02.10 – Rečnik termina i skraćenica;
- b) RMDS/G 06.10 – Razvoj i sprovođenje programa jačanja svesti o SALW.

Treba koristiti najnoviju verziju/izdanje ovih referenci. SEESAC poseduje primerke svih reference korištenih u izradi ovog standarda. SEESAC takođe vodi evidenciju najnovijih verzija/izdanja RMDS standarda, vodiča i reference, i mogu se potražiti na vebajtu RMDS: <http://www.seesac.org/>. Nacionalne strukture nadležne za SALW, poslodavci i druga zainteresovana tela i organizacije bi trebalo da nabave ove primerke pre nego što započnu sa izvođenjem SALW programa.

Aneks B **(Informativni)** **Reference**

- a) Basic Education and Gender Equality: Peace Education,
http://www.unicef.org/girlseducation/index_focus_peace_education.html, 31. januar 2007.
'Consultancy Report: Small Arms, Children and Education' ISBN 86-7728-050-2;
- b) Buckland, Peter, www.worldbank.org/education/pdf/Reshaping_the_Future.pdf, 31. januar 2007.
- c) 'Convention on the Rights of the Child', <http://www.ohchr.org/english/law/pdf/crc.pdf>, 31. januar 2007;
- d) Life Skills, http://www.unicef.org/lifeskills?index_7308.html, 31. januar 2007.
- e) Lindgren, Karen, 'The Protective Environment: Development Support for Child Protection', *Human Rights Quarterly* 27 (2005) 214-248;
- f) 'Literature Review on Children and Risk-Taking: Implications for Education on Small Arms' ISBN 86-7728-051-0;
- g) Our Rights: Information for Teachers,
http://www.osce.org/documents/cio/2005/04/13742_en.pdf, 31. januar 2007. 'SALW Awareness in Schools – Towards a National Curriculum' ISBN 86-7728-004-9;
- h) 'The Geneva Declaration', <http://www.iansa.org/issues/documents/armed-violence-and-development-geneva-declaration.pdf>, 31. januar 2007;
- i) UNICEF – Hrvatska, http://www.unicef.org/infobycountry/croatia_background.html, 31. januar 2007;
- j) United Nations Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security, <http://www.peacewomen.org/un/sc/1325.html>, 31. januar 2007;
- k) United Nations Security Council Resolution 1612 (2005), <http://www.un.org/special-rep/children-armed-conflict/Download/S-RES-1612e.pdf>, 31. januar 2007;
- l) 'UN Secretary General's Report on Violence Against Children',
<http://www.violencestudy.org/r25>, 31. januar 2007.

Aneks C

(Informativni)

Termini i definicije

C.1.1

kontrola naoružanja

nametanje ograničenja na proizvodnju, razmenu i širenje naoružanja od strane vlasti kojoj su dodeljena legitimna prava da sproveđe ova ograničenja.

C.1.2

obaveštenost

v. obaveštenost o lakom i malokalibarskom naoružanju (SALW)

C.1.3

kapacitet

snaga i sposobnost, koja može biti u smislu znanja, veština, ljudskih potencijala i resursa, za postizanje željenih ciljeva.

C.1.4

zaštita dece

Zaštita dece od nasilja, iskorišćavanja i zloupotrebe. Podrazumeva situaciju u kojoj su deca u sukobu sa zakonom a odnosi se i na decu bez roditeljskog staranja (kao što su siročad, deca u domovima i deca odvojena od roditelja u vreme rata ili velikih nesreća) – u kojim uslovima su deca naročito podložna nasilju, zloupotrebi i iskorišćavanju.¹⁷

C.1.5

uključivanje zajednice

U kontekstu SALW ovaj termin se odnosi naproces osmišljen da potrebe i prioritete ugroženih zajednica stavi u središte planiranja, implementacije i nadgledanja kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja i drugih sektora.

Note: Uključivanje zajednice zasnovano je na razmeni informacija i uključuje zajednice u proces donošenja odluka kako bi bili ustavljeni prioriteti SALW kontrole. Na taj način SALW kontrola nastoji da obuhvati celu zajednicu, da bude na nju usredsređena, i da obezbedi maksimalno uključivanje svih njenih delova. To uključivanje podrazumeva zajedničko planiranje, implementaciju, kontrolu i evaluaciju projekata.

Note: Uključivanje zajednice takođe pomaže zajednicama da razviju specifične prelazne strategije bezbednosti koje promovišu promene u ponašanju kako pojedinaca, tako i zajednice. Ovo se čini u nameri da se smanji uticaj SALW na pojedince i zajednice sve dok pretnja ne bude otklonjena.

Ovo će biti jedan od glavnih strateških principa **kontrole SALW**.

C.1.6

evaluacija

proses kojim se pokušava, što je moguće sistematičnije i objektivnije, utvrditi zasluga ili vrednost neke intervencije.

Note: Reč „objektivno“ ukazuje na potrebu da se postigne uravnotežena analiza, da se prizna pristasnost i da se pomire perspektive različitih učesnika (svih koji su zainteresovani za ove programe i na koje se oni odnose, uključujući korisnike kao prevashodno zainteresovane) kroz korišćenje različitih izvora i metoda.

Note: Smatra se da je evaluacija od strateškog značaja.

Definicija kada se odnosi na programe. (*Priručnik UNICEF-a za politiku i programiranje*).

¹⁷ Lindgren, Karen, 'Zaštitno okruženje: razvoj podrške zaštiti dece', časopis *Human Rights Quarterly* 27 (2005) 214-248, str.216

C.1.7

vatreno oružje

oružje koje poseduje cev iz koje je moguće ispaliti metak ili neki drugi projektil koji osobu može da usmrti ili da joj nanese ozbiljne telesne povrede. Vatreno oružje obuhvata i bilo kakvu vrstu pripadajućeg okvira ili šaržera, kao i bilo šta što je moguće preraditi da bi se koristilo kao vatreno oružje.¹⁸

C.1.8

finansiranje

finansijska sredstva za ostvarivanje neke misije ili projekta.

C.1.9

polna pitanja

politika, ideje ili problemi koji uključuju loš tretman, nedostatak uključivanja u društvo, ili razvlašćivanje grupa na osnovu njihovog pola – obično su to žene ili devojke.

C.1.10

ICRC

Međunarodni komitet crvenog krsta (eng. International Committee of the Red Cross)

C.1.11

Međunarodna organizacija za standardizaciju (ISO)

Note: Svetska federacija nacionalnih organa iz više od 130 zemalja sveta. Rezultat njenog rada su međunarodni sporazumi koji se objavljaju kao ISO **standardi** i **vodiči**. ISO je nevladina organizacija (NVO) i standardi koje razvija su dobrotoljni, iako su neke od njih (uglavnom oni koji se tiču zdravlja, **bezbednosti** i zaštite okoline) mnoge zemlje usvojile kao deo svojih nadzornih okvira. ISO se bavi širokim spektrom ljudskih aktivnosti i mnoge aktivnosti vezane za **miniranje** imaju adekvatne standarde. Lista ISO vodiča i standarda može se naći u ISO katalogu na Web lokaciji: www.iso.ch/infoe/catinfo/html

Razvijena je revidirana verzija minerskih standarda koja je kompatibilna sa ISO standardima i vodičima. Prihvatanje ISO formata i jezika omogućava određene značajne prednosti kao što su jedinstvenost grafičkog prikaza, korišćenje međunarodno priznate terminologije i veći stepen prihvatanja od strane međunarodnih, nacionalnih i regionalnih organizacija koje su već upoznate sa ISO standardima i vodičima.

C.1.12

Intervencija

širok spektar situacija u kojima jedan subjekt ulazi u prostor drugog, sa ili bez njegovog pristanka.

C.1.13

savladane lekcije

uopštavanja zasnovana na iskustvima dobijenim tokom procene projekata, programa ili politike koji se izvlače iz određene konkretne situacije, i primenjuju na šire okolnosti. One, obično, naglašavaju prednosti i mane koje su uočene tokom pripreme, pripreme i implementacije, a koje utiču na ishod, uticaj i rad.

C.1.14

metodologija

logičan redosled procedura prilikom izvršavanja zadatka.

C.1.15

razoružanje na mikro nivou

prikupljanje, kontrola i uklanjanje malokalibarskog naoružanja, municije, eksploziva, lakog i teškog naoružanja od boraca, a takođe, često, i od civilne populacije. Njegov sastavni deo je i razvoj programa za odgovorno upravljanje oružjem i municijom.

¹⁸ Krivični zakon Kanade (CCofC) Odeljak (S) 2 "Tumačenje", stav 2.

C.1.16

nadzor

u kontekstu kontrole SALW, ovaj termin se odnosi na..... ovlašćeno nadgledanje položaja, aktivnosti ili procesa, od strane kvalifikovanog osoblja koje ne preuzima odgovornost za ono što nadgleda. Ovo se obično sprovodi radi provere ispunjavanja obaveza, procedura ili uobičajene prakse i često uključuje elemente snimanja i izveštavanja.

C.1.17

NVO (NGO)

(nevladina organizacija) (engl. non-governmental organization)
autonomna, volonterska, neprofitna organizacija.

C.1.18

proizvodnja

proizvodi, kapitalna dobra i usluge koji nastaju iz određene intervencije. Proizvodnja takođe uključuje i promene nastale nakon određene intervencije, a koje su zanačajne za ostvarivanje rezultata.

C.1.19

post-konfliktno doba

vreme, period ili događaji koji se odigravaju u određenoj državi ili regionu koji je iskusio izbjijanje konflikta ili nasilja u skorijoj prošlosti.

C.1.20

rizik

kombinacija verovatnoće pojavljivanja štetnog događaja i ozbiljnost izazvane **štete**. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

C.1.21

određivanje rizika

sveobuhvatni proces koji uključuje **analizu rizika i procenu rizika**. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

C.1.22

analiza rizika

sistemska upotreba raspoloživih informacija radi identifikacije **opasnosti** i procene **rizika**. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

C.1.23

procena rizika

proces zasnovan na **analizi rizika** koji utvrđuje da li je postignut **podnošljivi rizik**. [ISO Vodič 51: 1999(E)]

C.1.24

Plan za bezbedniju zajednicu (PZB)

aktivnost na nivu lokalne zajednice, koja stavlja potrebe i prioritete ugroženih zajednica u centar planiranja, realizacije i nadzora aktivnosti kontrole SALW.

C.1.25

obaveštenost o lakom i malokalibarskom naoružanju (jačanje svesti o SALW)

program aktivnosti koji se sprovodi sa ciljem minimiziranja i, tamo gde je moguće, eliminisanja, negativnih posledica neadekvatne kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja, primenom odgovarajuće kombinacije SALW podrške, upoznavanja sa rizicima i medijskih aktivnosti/kampanja informisanja javnosti. Ovi činioci zajedno rade na promeni ponašanja i na duži rok ohrabruju odgovarajuća alternativna rešenja.

Note: Gde god postoje, operacionalni ciljevi nacionalne kontrole lakog i malokalibarskog naoružanja će diktirati odgovarajuću vrstu aktivnosti na obaveštavanju o SALW.

Note: Obaveštavanje o SALW predstavlja masovni pristup koji pruža informacije o pretnji koju predstavlja lako i malokalibarsko naoružanje. Ono može biti u obliku formalnog ili neformalnog obrazovanja, a može da koristi i tehnike masovnih medija.

U vanrednim situacijama, usled vremenskog ograničenja i nedostatka tačnih podataka, ovo je najpraktičniji način prenosa informacija o bezbednosti. U drugim situacijama, može predstavljati podršku saradnji sa lokalnom zajednicom.

C.1.26

kontrola lako i malokalibarskog oružja (SALW)

aktivnosti koje zajedno imaju za cilj smanjenje društvenih, ekonomskih i ekoloških uticaja nekontrolisanog širenja i posedovanja SALW.

C.1.27

SALW obrazovanje o riziku

Proces koji ohrabruje grupe pod rizikom, kao i one koji poseduju lako i malokalibarsko naoružanje, da prihvate bezbednije načine ponašanja i omogućava kontakte između zajednica, drugih SALW komponenti i drugih sektora.

Note: Obrazovanje o SALW riziku može da bude samostalna aktivnost tamo gde se ne sprovodi prikupljanje oružja. Ako se u budućnosti planira amnestija, aktivnosti na obrazovanju o riziku će omogućiti efikasnu informativnu kampanju, korišćenjem mreža, sistema i metodologija koje su već prisutne kao deo obrazovnog programa, uz odgovarajuću promenu sadržaja.

Note: Obrazovanje o riziku predstavlja glavnu komponentu kontrole lako i malokalibarskog naoružanja. Postoje dve međusobno povezane komponente koje jedna drugu osnažuju: a) Učešće lokalne zajednice; i b) Obrazovanje javnosti.

Uopšte uzev, programi obrazovanja o SALW riziku mogu da koriste oba pristupa, pošto se oni međusobno osnažuju. Oni, međutim, nisu jedan drugom alternativa, niti predstavljaju alternativu iskorenjivanju pretnje koju predstavlja lako i malokalibarsko naoružanje, njegovim prikupljanjem i uništavanjem. Korišćenje ovih pristupa će takođe zavisiti od toga da li se sprovodi program prikupljanja oružja.

C.1.28

Lako i malokalibarsko naoružanje (SALW)

Svo smrtonosno oružje koje može da nosi pojedinačni borac ili lako vozilo i koje ne zahteva ozbiljnju logističku podršku i održavanje.

U opticaju je veći broj definicija pojma SALW i međunarodni konsenzus o «ispravnoj» definiciji tek treba da bude postignut. Gore navedena definicija će se koristiti za potrebe RMDS.

C.1.29

standard

standard je dokumentovani dogovor koji sadrži tehničke specifikacije ili druge precizne kriterijume, koje treba koristiti konzistentno, kao pravila, smernice ili definicije karakteristika, da bi se osiguralo da materijali, proizvodi, procesi i usluge odgovaraju svojoj svrsi.

Cilj RMDS je da poboljša bezbednost i efikasnost kontrole SALW podržavanjem poželjne procedure i prakse kako u glavnim štabovima, tako i na terenu. Da bi bili efikasni, standardi treba da budu merljivi, mogući, proverljivi i pogodni za definisanje.

C.1.30

UNICEF

Dečji fond UN (United Nations Children's Fund)

C.1.31

UNDP

Razvojni program Ujedinjenih Nacija (United Nations Development Programme)

C.1.32

nasilje

namerna upotreba fizičke sile ili moći, bilo realno ili u vidu pretnje, protiv samog sebe, druge osobe, grupe ili zajednice, koja se završava, ili ima veliku verovatnoću da se završi povredom, smrću, psihološkom povredom, nerazvijenošću ili siromaštvo. [WHO, 2003].

**C.1.33
oružje**

bilo šta što se koristi, što je napravljeno ili namereno za:¹⁹

- c) Izazivanje smrti ili povrede bilo koje osobe; ili

U svrhu pretnje ili zastrašivanja bilo koje druge osobe, uključujući tu i pretnju vatrenim oružjem.

¹⁹ Krivični zakon Kanade (CCofC), Odeljak (S) 2 "Tumačenje" 2. pasus.

Aneks D

(Informativni)

Primeri relevantnih obrazovnih programa u regionu jugoistočne Evrope

a) **Istraživanje humanitarnog prava (ICRC).** Ovaj program ima pet delova, kao i uvodni i zaključni materijal:

- Uvodno istraživanje
- Deo 1: Humanitarna perspektiva
- Deo 2: Ograničenja u oružanom sukobu
- Deo 3: Zakon u akciji
- Deo 4: Ostvarivanje pravde
- Deo 5: Reakcija na posledice rata
- Završno istraživanje

Ovaj pilot program je prvi put sproveden u Srbiji 2003. i 2004. Crnogorski nastavnici su se uključili 2006, a Ministarstvo prosvete je pokazalo ineresovanje da uključi IHP u nastavni program nakon pilot testiranja. U toku su razgovori sa nastavnicima i ministarstvima prosvete u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj oko usvajanja ovog programa. IHP je deo neformalnog obrazovanja u Hrvatskoj, a odvija se preko nacionalnog Crvenog krsta.

b) **Građansko vaspitanje**

Ovaj program se odvija u svim zemljama u regionu još od kraja rata iz 1990-ih. Prosvetni radnici i Ministarstva prosvete slažu se da ovaj predmet ima dovoljno sadržaja i svoju unutrašnju logiku. Zbog toga nije moguće niti je preporučljivo ubacivati u njega nove teme i materijal, poput malokalibarskog oružja.

c) **Obrazovanje o miru i razoružanju**

- Obrazovanje o razoružanju ima za cilj da podstakne na promenu stavova i ponašanja kod dece, njihovih porodica i društva u smislu protivljenja upotrebi malokalibarskog oružja. Strategija se sastoji u tome da se razvijaju veštine deteta za rešavanje sukoba, da se mladima nude drugačija ponašanja i da se vrši pritisak u cilju promena u javnoj politici putem učešća mlađih u izgrađivanju mira kako na nivou zajednice tako i na nivou zemlje. Ova tema verovatno neće privući mnogo pažnje na nivou škole.
- Obrazovanje o miru je 'proces unapređivanja znanja, veština, stavova i vrednosti potrebnih za podsticanje na promenu ponašanja koja će omogućiti deci, mladima i odraslima da spreče sukobe i nasilje, kako otvorenog tipa tako i u okviru strukture; da na miran način rešavaju sukobe i da stvore uslove za mir u međuljudskim odnosima, odnosima unutar grupe, na nacionalnom i internacionalnom nivou. Pošto je potrebno vreme za trajnu promenu ponašanja kod dece i odraslih, efikasno obrazovanje o miru je nužno dugoročni proces, a ne kratkoročna intervencija'.²⁰ UNICEF i nekoliko drugih međunarodnih NVO podržavaju pilot projekte na temu obrazovanja o miru u zemljama jugoistočne Evrope, ali se retko dešava da ovaj pristup postane sastavni deo nastavnog plana i programa.

²⁰ Osnovno obrazovanje i jednakost polova: obrazovanje o miru,
http://www.unicef.org/girlseducation/index_focus_peace_education.html, 31. januar 2007.

d) Životne veštine

Ovaj termin odnosi se na više psiho-socijalnih i interpersonalnih veština koje pomažu ljudima da donose odluke na osnovu znanja, da efikasno komuniciraju i da razvijaju veštine rešavanja problema i samo-kontrole koje im mogu pomoći da vode zdrav i produktivan život. Životne veštine mogu se odnositi na postupke prema samom sebi i u odnosu na druge, kao i na rad na promeni okruženja kako bi se ono učinilo zdravijim.²¹ UNICEF ima više programa koji se bave životnim veštinama.

e) Obrazovanje o ljudskim pravima

Jedan broj organizacija u regionu sprovodi programe obrazovanja o ljudskim pravima, kao na primer Care International na Kosovu, ali najjobuhvatniji pristup ima OEBS. Njegov priručnik se može dobiti na svim jezicima u regionu, a odgovarajući program je prošao kroz pilot fazu u svim zemljama regiona. Ovaj program je takođe prošao i fazu evaluacije.²²

f) Škole bez nasilja (UNICEF i lokalni partneri)

UNICEF je uveo programe namenjene smanjenju nasilja u školama u Hrvatskoj i Srbiji, a sprovodi i kampanje podizanja svesti u formi humanitarnih koncerata i TV emisija, i na taj način razvija model sprečavanja nasilja i obuke nastavnika.²³ Verovatno će i UNICEF na Kosovu podržati slične projekte.

²¹ Životne veštine, http://www.unicef.org/lifeskills?index_7308.html, 31. januar 2007.

²² Naša prava: informacije za nastavnike, http://www.osce.org/documents/cio/2005/04/13742_en.pdf, 31. januar 2007. Ovaj priručnik može se preuzeti sa vebajta na engleskom, albanskom, hrvatskom, makedonskom, romskom, srpskom i turском. Evaluaciju OEBS-ovog Pilot projekta o obrazovanju o ljudskim pravima 'NAŠA PRAVA' započelo je slovenačko predsedništvo OEBS-a 2005. Finalni izveštaj uradio je Mitja Sardoc.

²³ UNICEF – Hrvatska, http://www.unicef.org/infobycountry/croatia_background.html, 31. januar 2007.

Aneks E
(Informativni)
**Iskustva na polju uvođenja obrazovanja o miru u post-konfliktna
društva**

- Pogrešno zamišljene, individualne inicijative koje dolaze od dobromernih autsajdera nemaju mnogo pozitivnog uticaja, često preopterećuju ionako opterećen nastavni program, i propadaju čim se završi finansiranje nekog spoljnog donatora.
- Inicijative obrazovanja o miru i pokušaji forsiranog integrisanja otuđenih zajednica u školu imaju male šanse na uspeh.
- Obrazovanje o miru u školama u kontekstu jednog šireg angažovanja na izgradnji mira u zajednici će pre imati uticaja na ponašanje učenika.
- Ovi programi bi trebalo da se usmere na više pitanja nego što obuhvata tema 'mira' – kao što su životne veštine, državljanstvo, ljudska prava i unapređivanje zdravlja / sprečavanje HIV/AIDS-a.
- Pokušaji integrisanja poruka o obrazovanju o miru 'na više mesta u nastavnom planu i programu' pokazali su se manje uspešnim od sličnih programa koji su imali svoje određeno mesto u nastavi.
- Ipak, celokupan nastavni program treba proveriti da u njemu nema poruka, eksplicitnih i implicitnih, koje se protive usadživanju stavova tolerantnosti i prihvatanja kulturnih, etničkih ili verskih razlika. Takva jedna provera mora da prethodi programima obrazovanja o miru, koji su se pokazali uspešnijim kada sadrže konkretnе i usmerene školske aktivnosti u kombinaciji sa naporima da celokupan nastavni program, zvaničan i nezvaničan, bude plodno tle za poruke u kontekstu obrazovanja o miru.

Izvor: Buckland, Peter www.worldbank.org/education/pdf/Reshaping_the_Future.pdf 31. januar 2007.